

EĞİTİM BİLİMCİLER İÇİN İNTERNETTE KAYNAK TARAMA VE KAYNAK GÖSTERME¹

SEARCH THE INTERNET AND GIVING REFERENCES FOR RESEARCHERS IN EDUCATIONAL SCIENCES

Doç. Dr. Erdal TOPRAKÇI
Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi-Sivas

ÖZET

Teknolojik değişim eğitim uygulamacılarını ve kuramcılarını etkileyen bir değişkendir. Bu değişkenin özellikle bilgisayar üzerinde yoğunlaştığı ve "internet" aracılığıyla hem okul müdürünü hem denetmeni hem de bu konuda araştırma etkinliği içinde olan AR-GE'cileri ve bilim insanlarını etkilediği/etkileyeceği ortadadır. Bu çalışma konuya, sözkonusu etkilenimi kuramsal boyutta yaşayanlar/yaşayacaklar açısından bakmaktadır. Bu çalışmanın amacı, eğitim bilimi ile ilgili herhangi bir konuda araştırma yapmak istendiğinde; gerek o konunun sorun olup olmadığına karar vermek gerekse konuya ilişkin diğer çalışmaları bir araya getirmek için yapılması gereken kaynak tarama ve yararlanılan kaynağı gösterme çabasına destek olmaya çalışmaktır. Böyle bir destek, daha özgün sorunlar üzerinde çalışmak ve etkili bir araştırma metodolojisi izlemek açısından bir katkı olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Bilimleri, İnternet, Kaynak gösterme

ABSTRACT

Technological development as a variable influences practitioners and theoreticians in educational area. It is obvious that this variable has emphasis especially on the computer and will influence or is influencing not only the school principal and the inspector but researchers in educational field and Research and Development service. This study views the matter in the eyes of those experiencing this interaction. The purpose of this study is to provide assistance when someone wants to make a research on any topic in educational science and to decide whether the topic is a real research problem or not and to the process of making references and resource (data) search in order to organize related studies. Such a support can be considered as a contribution in respect to studying on special problem areas and following an effective research methodology.

Keywords: Educational Sciences, Internet, Reference

GİRİŞ

Eğitimin ve bilginin değeri her geçen gün artmakta, bilgiyi üretmek, depolamak ve istenilen bilgiye anında ulaşmak ve onu kullanabilmek çok önemli hâle gelmektedir (Turgut 2000: 147) Teknolojideki değişimler, yaşamın her alanında olduğu gibi eğitim uygulaması ve eğitimbilim üzerinde de bir takım etkilerde bulunmaktadır. Eğitim uygulaması üzerindeki etkileri bilindiği üzere eğitim-öğretim sürecinde Televizyon, Tepegöz, Bilgisayar vb. gibi araçların kullanılması yoluyla olmaktadır. Eğitimbilim üzerindeki etkileri ise el yazısının karmaşasından, daktilonun ilkelliğinden -geri dönülmezliğinden- kurtuluş, yazılanların daha sonrası için yer kaplamadan saklanması ve kaynaklara daha kolay daha çabuk ulaşılmasını kolaylaştırması yoluyla olmaktadır. Eğitimbilim üzerindeki söz konusu teknolojik araç etkilerinin yalnızca rapor yazma boyutunda değil aynı zamanda, başta bilgisayarla olmak üzere teknolojik araçların birçoğu eğitimbilim araştırmalarının çeşitli aşamalarında bir katkı da sağlayabilir. Bu çalışmanın amacı bilimsel araştırmanın önemli bir aşaması olarak kabul edilen “kaynak tarama” ya teknolojik araçların getirebileceği katkının ortaya konmasıdır. Öte yandan bu türden katkıların pratikte yapılmadığı da söylenemez. Eğitimbilimde bilimsel

¹ Bu makale 05.10.2006 tarihinde Sivas 5.Piyade Eğitim Tugay Komutanlığı’ndaki konferansta sunulan bildirinin yeniden gözden geçirilmesiyle oluşturulmuştur..

araştırma yöntem ve teknikleri ve rapor yazma konusunda klasik kabul edilen birkaç çalışma vardır (Kaptan 1983; Karasar 1986; Balcı 1995; Karasar 1991). Ancak söz konusu çalışmaların hiçbirinde bilimsel araştırma sürecinde kaynak tarama konusunda şunların dışına çıkılmaması gerekir gibi bilimin doğasına aykırı yasaklardan söz edilmemektedir. Geline bu aşamada bilginin teknolojik araçlara bağlı olarak yayılım hızı, depolama olanağı ve tekelden kurtuluşu sözkonusudur. Örneğin herhangi bir yılda, herhangi bir yerde herhangi bir bilim insanı tarafından yapılan bir araştırmanın sonuçlarını öğrenebilmek için yayını yapılan dokümana ulaşmak günler, aylar almaktaydı. Bir kongre veya sempozyumda sunulan bir bildiriye ulaşmak için yayınlanmasını beklemek gerekiyordu. Bulunduğunuz yerin olanakları sınırlarında ancak alan uzmanlarının görüş ve çalışmalarını öğrenebilirdiniz. Bir şekilde yayınından önce haberdar olduğunuz bir bilgiyi kaynak göstermek istediğinizde bunu nasıl göstereceksiniz. Bir an için TV’de bir programda konuşan bir okul müdürünün anlattığı herhangi bir örnekten yararlanmak gerekebilir. Bu durumda sözkonusu kimseyi kaynak göstermek etik bir beklentiden öte bir zorunluluktur. Bu zorunluluğu yerine getirmek için nasıl bir yol izlenebilir? Bir çözüm söz konusu programın adının, yayın gününün, saatinin ve konuşmacının adına soyadını referans yapmak olabilir. Diğer bir çözüm söz konusu kişiye zaman ve para maliyetini göz önüne alarak ulaşmaktır. Ancak bugün söz konusu kişiye ya da yazılan herhangi bir dokümana ulaşmak o kadar zor değildir. Kaldı ki artık "doküman" kelimesi de artık yazılı olana vurgu yapmamaktadır. İçeriğinde elektronik dergi vb. sayfaları da barındırmaktadır.

Bilgisayarda kaynak tarama internet’te söz konusudur. internet dünyadaki bilgisayarları birebirine bağlayan en büyük ağın adıdır. Bu ağda akademik olsun olmasın bir çok anlamda bilgiler paylaşılmaktadır. Bu paylaşımın miktar ve oranı da gün geçtikçe artmaktadır. Bilimsel anlamda kaynak tarama yapabilmek için söz konusu paylaşımların Eğitimbilimi ağırlıklı olanlarından yararlanmak gerekmektedir. Eğitimbilim ile ilgili ABD’de iki önemli site vardır. Bunlardan ERIC olarak bilinen sitenin adresi; <http://ericir.syr.edu/> ve EBSCO olarak bilinen sitenin internet adresi ise <http://www.epnet.com/> dur. Bunlardan başka sitelerin olup olmadığı veya yeni siteler ilave edilip edilmediği "arama motorları" aracılığıyla bulunabilir. Öte yandan bu türden adresleri içeren bir kitap (Kısakürek 2001) da yayınlanmıştır.

Türkiye de alan yazında varolan dokümanları bir araya getirmek konusunda gerek ticari gerekse kamuya hizmet açısından herhangi bir çaba söz konusu olmadığından doğrudan bir Web sitesi söz konusu değildir. Eğitimbilim ile ilgili kabul edilebilecek dergilerden özet düzeyinde sunum yapan Eğitim Yönetimi Dergisi (<http://www.pegem.com.tr>), tam metin veren Milli Eğitim Dergisi (<http://www.meb-yayimlar.gov.tr/147/>) internet adreslerine sahiptir. Bireysel düzeyde açılan sayfalar konusunda da çeşitli açılardan sorunlar yaşanmakta aynı alanyazından bir diğer kişinin bile bu sayfadan haberi olmayabilmektedir. Öte yandan alanyazında internet konusunda bilgiye sahip olanların sayısı da -olanaksızlıklar nedeniyle- o kadar fazla değildir. Bu internet üzerinde hem bilgi birikimini hem de ulaşımını olumsuz yönden etkileyen bir durumdur.

Varolan koşullarda internet aracılığıyla kaynak taramak ve alıntı yapılmışsa kaynağı gösterebilmek için iki önemli kavram üzerinde durmak gerekmektedir.

1. KAYNAK TARAMA

Bu bölümde internet üzerinden alanyazınla ilgili bir konuda kaynak taraması yapabilmek için bilinmesi gereken kavram ve izlenmesi gereken yol üzerinde durulmuştur.

Web Nedir?

İnternet ağındaki bilgisayarlar, örümcek ağına benzer ağlar aracılığıyla birbirlerine bağlanabilmektedir. Web sayfası ise ağlarla birbirine bağlanan bilgisayarların ücretli ya da ücretsiz paylaşımına sundukları dosyalardan oluşmaktadır. Bu sayfalara ulaşabilmek için web adreslerinin bilinmesi gerekmektedir. Örneğin yazarın web sayfa adresi: <http://www.cumhuriyet.edu.tr/~etoprakci/> dır. Adresler herhangi bir yayının ya da bilim insanının doğrudan adresi olabileceği gibi “veri tabanları” denilen oldukça fazla tür ve sayıda bilimsel yayını içinde barındıran özel veya kamu kuruluşlarına ait adresler de olabilir. Türkiye’de veritabanı hazırlamak konusunda harekete geçen iki kurum YÖK ve TÜBİTAK’dır. Diğer yandan yurtdışında onlarca böyle kuruluş (ERIC, EBSCO vb.) vardır. Abonelik aracılığıyla hizmet veren bu kuruluşların ödentileri oldukça yüksektir. Fakat üniversiteler gibi bilim kurumları yıllık abonelik olarak personel ve öğrencilerinin ücretsiz yararlanmasına olanak sağlamaktadırlar. Diğer yandan bu kuruluşlar yılın bir ay sürecek belli bazı kesitlerinde ücretsiz tarama olanağı da vermektedirler.

İlgi duyulan bir konuda web sayfalarına ait adresler bilinmiyorsa "arama motorları" kullanılır.

Arama Motorları Nedir?

Hem uluslar arası hem de ulusal birtakım kuruluşlar internet üzerinde varolan bütün bilgileri, çeşitli anahtar kelimelere endeksli olarak kendi sitelerinden ulaşım/köprü yoluyla kullanıcıların hizmetine sokabilmektedirler. Bunlara internet dilinde "arama motorları" denilmektedir. Bunların birkaçı: ulusal düzeyde birçok basın-yayın kuruluşu sitesi, üniversiteler ve bazı kişisel sayfalar; uluslar arası düzeyde de Google, Altavista, Yahoo, Excite ve Hotbot gibi sitelerdir. Son zamanlarda bu motorlarda konu alanları bakımından daha bir özelleşmeye bile gidilmektedir. Örneğin “Google Scholar” adlı motor ile yalnızca bilimsel kaynak taraması yapılmaktadır. Söz konusu bu arama motorlarının adı ve sayısı konusundaki bilgiler internet ile ilgili kitaplardan da öğrenilebilir.

Doğrudan konuyla ilgili sayfalara ulaşıldığında makale veya dokümanın tümü/birkısımını yazıcıya veya kişisel bilgisayara aktararak ondan yararlanmak olanaklıdır. Bazen çok yer kaplayacağı düşünüldüğünden. pdf uzantılı dosyalar halinde de olabilen kaynaklardan dönüştürme programları (acrobat vb. gibi) kullanılarak yararlanılabilir.

2. KAYNAK GÖSTERME

Kaynak gösterme, bir çalışmada dolaylı ya da doğrudan yararlanılan kaynakların çalışma boyunca metin içi ve metin sonunda (daha ayrıntılı olmak üzere künyelerinin verilmesidir. Bu işlem yapılırken etik ve estetik kaygılardan dolayı uyulması gereken bir takım kuralların olması kaçınılmazdır. Kaynak göstermenin internet (sanal kaynaklar) versiyonunu daha iyi anlayabilmek için klasik anlamda herhangi bir kaynaktan (internet dışı-gerçek kaynaklar) alıntı yapıldığında o kaynağın künyesinin nasıl verilebileceğini göstermek gerekir. Bu nedenle bölüm iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, “gerçek kaynaklardan

yararlanma ve kaynak gösterme”, ikinci kısım ise “sanal kaynaklardan yararlanma ve kaynak gösterme” dir.

2.1. Gerçek Kaynaklardan Yararlanma ve Kaynak Gösterme: Bu başlık iki kategoride değerlendirilerek incelenmiştir:

2.1.1 Alıntı ve metin içi kaynak gösterme

a) Üç satırı aşan doğrudan alıntılar: Küçük punto(10) dar satır. Örnek:

Toprakçı (2004:7) bu konuda yapılan bütün yorumlara rağmen özellikle şunun altını çizmektedir:

Tanımının ayrıntılarını ortaya çıkış nedenlerinden alan ‘eğitim örgütü’, toplumun eğitimsel amaçlarını gerçekleştirmek üzere kurulmuş, insan ve teknolojiden oluşan bir yapı olarak tanımlanabilir. Bu yapı her toplumda o toplumun ekonomik, kültürel ve sosyal özelliklerine göre biçimlenir. Bu biçimlenişte toplumda var olan diğer örgütlerin işleyişinden bağımsız davranılmaz. Diğer örgütlerde iş görecektir insanların yetiştirilmesinin de eğitim örgütlerinde gerçekleştiriliyor olması, eğitimin toplum açısından önemini ortaya koymaktadır. Bu da toplumların neden eğitim üzerinde bu kadar dikkat ve önemle durduklarını açıklamaktadır. Bir örgüt olarak eğitimin, amaçlarına ulaşacak şekilde örgütlenip yönetilmesi gerekir. Buna göre, örgüt ve yönetim kavramları arasındaki ilişkinin benzeri bir ilişki burada da söz konusudur. Eğitimde insan ve teknolojiden oluşan bu yapının işletilmesi ‘eğitim yönetimi’ kavramının açıklanmasını gerektirmektedir.

b) Üç satırdan az ise normal bir akış içinde yalnızca tırnak içine alırız. Örnek:

Toprakçı (2004:7) bu konuda yapılan bütün yorumlara rağmen özellikle şöyle söylemektedir: “Bir örgüt olarak eğitimin, amaçlarına ulaşacak şekilde örgütlenip yönetilmesi gerekir. Buna göre, örgüt ve yönetim kavramları arasındaki ilişkinin benzeri bir ilişki burada da söz konusudur.”

c) Alıntıda cümlelerin anlamı yitmeden kelime vb değişiklikler yapılmışsa dar- küçük punto ve tırnak uygulaması yerini normale bırakır. Örnek:

Toprakçı (2004:7) bu konuda, bir örgüt olarak eğitimin, amaçlarına ulaşacak şekilde örgütlenip yönetilmesi gerektiğini savunmaktadır. Ona göre, örgüt ve yönetim kavramları arasındaki ilişkinin benzeri bir ilişki burada da söz konusu olmaktadır.

d) Metin içi kaynak gösterilirken kaynağın farklı amaçlar ve koşullar için farklı biçimlerde gösterilebilme durumları vardır. Örnek:

Toprakçı (2007: 7)’ya göre..... Oysa,
..... (Aydın 1999: 6).
Diğer yandan Bursalıoğlu (2000) “.....
.....” (s.8) demektedir.

e) Bir kaynağın değişik sayfalarından aynı yerde çok alıntısı varsa, ilk başlayan yerinde kaynağı göstermek ve sayfa aralığını belirtmek gerekir. Bu arada eğer aralara başka alıntılar da varsa onları da usulüne uygun göstermek gerekir. Örnek:

Bu konuda en genel bilgiye Aydın (1999: 6-25)'da rastlanmaktadır.
.....
..... Diğer yandan
..... (istediği kadar uzasın)

f) Yararlanılan kaynaklar çok iki yazarlı ise örnek:

Bu konuda
..... Diğer yandan
.....
(Aydın ve Bursalıgolu 1999: 65).

g) İkiiden fazla yazarlılık durumlarında ise, örnek:

Bu konuda
..... Diğer yandan
.....
(Aydın ve Ark.1999: 65). Veya (Aydın ve Diğ.1999: 65). Burada “Aydın” ilk yazardır.

h) Aynı yazar/ların aynı tarihli birden fazla çalışmasından yararlanılmışsa harflendirme yapılır. Örnek:

Bu konuda
..... (Aydın 1999-a: 65).... Diğer yandan
..... (Aydın 1999-b: 89)....

i) Kurum, gazete, popüler dergi gibi yayınların yazarsız kısımlarından yapılan alıntıları şöyle gösterilir:

Bu konuda
..... (Cumhuriyet 2007: 65)....
Diğer yandan
..... (MEB 1999: 89).

2.1.2 Metin içi kaynakların metin sonunda ayrıntılı dökümü

Yararlanılan kaynakların “Kaynakça” bölümündeki diziminde Alfabetik bir sıra izlenir. Örneğin Soyadı “A” başlayan bir yazarın çalışması başa gelirken “Z” ile başlayan en sona getirilir. Aynı yazarın birkaç çalışmasından yararlanılmışsa yazarın soyadı ve adı kısmı ilkinden sonra ----- (Yayın Yılı) vs. şeklinde Yayın Yılı ölçütünde daha geçmişten

şimdiye kronolojik bir biçimde devam eder. Çok yazarlı kitap, makale veya eserlerin kaynak gösteriminde, kapakta ismi en önce gelen yazar en önceye alınır. Yukarıdan aşağıya ise en yukarıdaki, soldan sağa ise en soldaki ilk kişidir.

- a) Tek yazarlı (ya da çok yazarlı olsa dahi kitabın alıntı yapılan kısmının yazarı belli değilse) bir kitaptan yapılan alıntılarının kaynağı şu şekilde gösterilir.

Yazar/ların Soyadı, Adı (Yayın yılı) *Kitabın Adı*. Ülke/İl: Yayın evi, (Varsa; kaçınıcı baskı, yayın no, vb. bilgileri).

Örnek:

TAYMAZ, Haydar.(1981) *Uygulamalı Okul Yönetimi*, Ankara: AÜ Eğitim Fakültesi Yayınları No: 166.

- b) Çok yazarlı (kitabın alıntı yapılan kısmının yazarı belli değil) bir kitaptan yapılan alıntılarının kaynağı şu şekilde gösterilir:

İlk yazarın Soyadı, Adı, ikinci yazarın Adı ve Soyadı, Üçüncü yazarın Adı ve Soyadı [varsa] Dördüncü, beşinci Yazarların Adı ve Soyadı (Yayın yılı) *Kitabın Adı*. Ülke/İl: Yayın evi, (Varsa; kaçınıcı baskı, yayın no, vb. bilgileri).

Örnek:

Yıldırım, Ali ve Hasan Şimşek (2006) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* Ankara: Seçkin Yayınları, 5. Baskı

- c) Editörlü (ya da çok yazarlı ama hangi bölümü kimin yazdığı belli olan) kitaplardan alıntı yapıldığı durumlarda kaynak gösterilme biçimi şöyledir:

Yazar/ların [yararlanılan bölümün] Soyadı, Adı (Yayın yılı) *Yararlanılan Bölümün Adı*. Kitabın Adı. [Editör'ün Adı ve Soyadı] Ülke/İl: Yayın evi, Sayfa bilgileri, (Varsa; kaçınıcı baskı, yayın no, vb. bilgileri).

Örnek-1:

Aytekin, Halil.(2000) *Sınıf Yönetimi ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama*.(Editör: Leyla.Küçükahmet), Sınıf Yönetimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, ss:25-58

Örnek-2:

Bilgen, Nihat. (1985) *Eğitim Yönetiminde Koordinasyona Dönük Değerlendirme*, Eğitim Yönetiminde Denetleme ve Değerlendirme Sempozyumu. (25-26/ Nisan / 1985), Ankara: AÜ EBF, Yayınları, No: 47 ss:71-82

- d) Çeviri Kitaptan yararlanıldığında yazar adı hariç diğer tüm bilgiler çevrilen dildeki biçimiyle gösterilir.

Yazar/ların Soyadı, Adı (Yayın yılı) *Kitabın Adı*. (Çeviren/lerin: Adı ve Soyadı) Ülke/İl: Yayın evi, Kaçınıcı baskı (varsa).

Örnek:

Morgan, Clifford T.(1993). *Psikolojiye Giriş*. (Çev. Hüsnü Arıcı ve Ark.). Ankara: HÜ Psikoloji Bölümü Yayınları.3. Baskı

- e) Yararlanılan kaynağın yazar/ları yoksa ve bir kurum veya kuruluşun yayını ise söz konusu kurumun adını kullanmak gerekir.
Kurumun adı (uzun ise kısaltması yapılmalı) (Yayın yılı- yoksa “Tarihsiz” denmeli).
Yararlanılan dokümanın Adı. Ülke/İl: Yayın(Basım) evi-: (Kanun, yönetmelik, yönerge vb gibi bir şey ise diğer bilgileri)

Örnek:

MEB (1995) *Öğretmen Değerlendirme*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

- f) Bildiri (Kongre/Konferans/Sempozyum vb) bildiri kitabında yayınlanmışsa farklı yayınlanmamışsa farklı gösterilir.

Yayınlanmışsa, örnek:

Toprakçı, Erdal (1999) *Bilim Felsefesi ve Eğitim Bilim*. 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri-3 Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları Eskişehir 1999-ss.274-282

Yayınlanmamışsa, örnek:

Toprakçı, Erdal (1995) *Eğitim Biliminde Teori ve Pratik Uyumsuzluğu Sorunsalına Farklı Bir Bakış* Ankara: H.Ü II. Eğitim Bilimleri Kongresi (6-8 Eylül 1995) Sunulan Bildiri.

- g) Tezler genellikle yayınlanmış ya da yayınlanmamış bir niteliktedir. Yayınlanmışsa adı ve yayınevi itibariyle diğer yayınlar gibi bir işleme tabi tutulur. Araştırmacı, bu nedenle yayınlanmamışsa “yayınlanmamış Yüksek Lisans/Doktora Tezi” gibi bir ibarenin kaynakçada bulunmasının gereksiz olduğuna inanmaktadır.

Tozan, İbrahim (1992). *Eğitim Yüksek Okulları Öğretim Elemanlarının Çalıştıkları Okulların Örgütsel İklimini Algılama Düzeyleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans -veya Doktora- Tezi)

- h) Gazete veya popüler dergilerden yazarsız kısımlarından yapılan alıntılar (ki yazarlı olanlar diğer yayınlar gibi bir işleme tabi tutulur) aşağıdaki şekilde gösterilir:

Cumhuriyet Gazetesi (2007) *ABD Irakta Tökezledi*. Ankara:15 Mayıs 2007 Sayfa 2 Sütun 3

- i) Görüşme yoluyla yapılan alıntılar aşağıdaki şekilde gösterilebilir:

Görüşülen kişinin Soyadı, Adı (Görüşme Yılı) *Görüşme Başlığı*, Görüşme yeri –Ülke, il, ilçe, köy, ev/ofis- Görüşme gün ve saati

Örnek:

Sönmez, Veysel (2006) *İnternet ve Öğrenci*, Ankara: HÜ Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümündeki Ofisi, 25 Eylül 2006 Saat: 15.20

- j) Türü ne olursa olsun yazarı, yayınevi vb gibi künye bilgileri bilinmeyen herhangi bir alıntı kaynağının gösterilme biçimi şöyle olabilir:

Anonim (Yıl) Yayının Adı ve/Veya Başlığı/vb. Varsa Yayınevi ve başka diğer bilgiler

Örnek:

Anonim (2007) Öğretmen Anısı, Yayınevi/Matbaası: bilinmiyor (Ders notları'na benziyor)

2.2. Sanal Kaynaklardan Yararlanma ve Kaynak Gösterme

İnternet üzerinden herhangi bir arama motoruyla bulunulan bir web sitesi veya sayfasından yararlanıldığı takdirde yararlanılan bu kaynağın, araştırmanın veya çalışmanın içinde ve kaynakçasında gösterilmesi zorunludur. Bu zorunluluk hem etik bir kaygı niteliği taşımakta hem de daha sonra konu ile ilgili araştırma yapacaklara yol gösterici olmaktadır. Burada temel ilke yukarıda belirtilen herhangi bir kaynağın internetten yararlanılarak alıntısı yapıldığında internet adresini, yayınevi, matbaa vb. gibi bir şekilde değerlendirerek yerine yazmaktır. Diğer yandan internette tarama yapılan tarihi mutlaka belirtmek gerekecektir.

Yapılan bir alıntının metin içinde gösterilmesinde sayfa numarasına gereksinim duyulmaktadır. Oysa internet üzerinden yapılan yayınlarda bunu sağlama gücü vardır. Eğer zaten aynı zamanda yazılı olarak yayınlanan bir internet kaynağından alıntı yapılıyorsa ve orada da reelindeki sayfa numaraları belirtilmişse bu numaralar alıntıda gösterilir (Aydın 1999: 37 vb. gibi). Öte yandan bu söz konusu değilse yazarın soyadı ve tarih verilmesi yeterli olabilir. Burada dikkat edilmesi gerek önemli bir nokta internet adresinin metin içinde gösterilmemesi gerektiğidir. Adresin oldukça uzun olması, yayınlayanın ve yazarının belirsizleşmesi gibi etik ve estetik nedenler bu gerekliliğin dayanaklarıdır. Ayrıca unutulmamalıdır ki internet ortamında da olsa her eserin bir yaratıcısı vardır. Bu bir kuruluş ya da kişi olabilir

İnternet üzerinden yapılan bir alıntının kaynakçada (araştırmada kendisinden yararlanılan ve metin içinde yer verilen kaynakların künyeleri) nasıl gösterilebileceği konusunda birçok fikir ileri sürülebilir. Burada araştırmacının belirlediği bir yol üzerinde durulmuştur. Ancak biçimi nasıl olursa olsun mutlaka alıntının yapıldığı (gün-ay-yıl) şeklinde bir Tarama Tarihi (TT) bilgisine yer vermek gerekir. Zira basılı olan yayından farklı olarak internet dokümanlarının yayından kaldırılma, adres değişmesi, yayına kapanma vb gibi yayın bilgisinde (künye) yanlış anlamalara yol açma olasılığı oldukça fazla gözükmektedir. Ayrıca, İnternette tarihi belli olmayan bir dokümandan alıntı yapıldığında yayının yılı kısmına internette tarama yapılan yıl yazılmalıdır.

Yararlanılan kaynak daha önce *herhangi bir yazılı dokümanda yayınlandıktan sonra internet ortamına aktarılmışsa ve reel ortamdaki ayrıntı verilmişse* klasik anlamda yapılan kaynak gösterme burada da yapılabilir. Tek fark kaynağın internetten izlendiğini vurgulayan internet adresinin ve tarama tarih/saatinin verilmesidir. Bu iki ilavenin altında yatan gerekçe, internet üzerinden yapılan yayının site veya sayfasının her an değişebilme olasılığıdır.

Örneğin Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi hem matbaa hem de elektronik olarak yayınlanmaktadır. Elektronik olanına ulaşıldığını ve alıntı yapıldığını varsayarak, aşağıdaki şekilde bir kaynak gösterilmesi yapılabilir:

Korkut, Fidan (2005) *Yetişkinlere yönelik iletişim becerileri eğitimi*. HÜ Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı: 28, ss. 143-149. [İnternet: (TT) 10-09-2006]
<http://www.egitimdergisi.hacettepe.edu.tr/200528F%DDDAN%20KORKUT.pdf>

Yararlanılan kaynak daha önce herhangi bir yazılı dokümanda yayınlanmadan internet ortamına aktarılmışsa veya elektronik bir dergi ise klasik kaynak göstermedeki matbaa veya yayınevinin yerine internetten izlendiğini vurgulayan internet adresinin ve tarama tarihinin verilmesi uygun olabilir.

Örneğin İlköğretim-Online adlı bir dergi yalnızca elektronik olarak yayınlanmaktadır. Aşağıdaki şekilde bir kaynak gösterilmesi yapılabilir:

Ekiz, Durmuş (2006) *Kendini ve Başkalarını izleme:Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yansıtıcı Günlükleri* İlköğretim-Online, Sayı: 1. [İnternet: (TT) 11-09-2006] <http://ilkogretim-online.org.tr/vol5say1/v5s1m5.PDF>

Yukarıda vurgulanan internet alıntılarının haricindeki ister kamu isterse tüzel olsun kurum veya kuruluşlarca yayınlanan internet dokümanlarından yararlanıldığında kaynak gösterme, klasik kaynak göstermeye ilave internet adresi, tarama tarihini belirtmekle gerçekleştirilebilir.

Örneğin Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK)'ün sitesinde bulunan bir kanundan yararlanıldığı düşünüldüğünde kaynak gösterilmesi şöyle yapılabilir:

YÖK (2006) *Yükseköğretim Kanunu*. Resmi Gazete: Kanun No : 2547 Kabul Tarihi: 4/11/1981 {internet TT 06-09-2005 <http://www.yok.gov.tr/yasa/kanun/kanun2.html>}.

Bilimsel bir çalışmanın niteliği gereği kimliği belirsiz kaynaklardan alıntılara olanaklı olduğu kadar yer vermemek gerektiği açıktır. Öte yandan artık öğrenciler için ödev, akademisyenler için de bilimsel çalışma dendiğinde aranan ilk neredeyse tek yer olmak bakımından internet sıklıkla kimliği (künyesi) belli olmayan oldukça fazla sayıda ortam ve olanak sunabilmektedir. Yapılan faaliyetle doğrudan ilişkisi olanlarını kaçırmak istemeyenler bu belirsizliğe rağmen alıntı yapılan kaynak ile ilgili bilgiler vermek zorundadırlar. Alıntının kaynağında kişi veya kuruluş adı veya bunlara dönük herhangi bir ipucu yoksa metin içinde (Anonim-kimliği belirsiz anlamında- Yıl-tarama yalpan tarihin yılı) yazılarak alıntı yapılabilir Örnek: Anonim (2006). Metin içinde böyle gösterilen bir kimliksiz internet kaynağının metin sonu kaynakça listesinde künyesi şöyle ifade edilebilir:

Anonim (2006) Bir öğretmen anısı. [İnternet: TT. 12-02-2006] www.icinidok.com

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir araştırmanın birçok aşamasında bilgisayardan yararlanmak olanaklıdır. Fakat bu yararlanmanın belki de en önemli olanı, kaynak tarama açısından kazanılan zaman ve daha çok bilgiye daha kolay erişmek olabilir. Kaynak tarama konusunda sağladığı büyük yarar bakımından internet, eğitimbilimciler ve diğer ilgililer için büyük önem taşımaktadır. Ancak bu yararda bilimsel etik ve estetik kaygıların göz önünde olması gerektiği açıktır.

Unutulmamalıdır ki internet hemen ulaşma olanağı veren bir yayın yeridir, bir tür matbaa veya yayınevidir. Nasıl ki basılı olan dokümanlardan yararlanırken etik ve estetik kaygılarla hareket edilip; yazar (kurum vs.), yayınevi, matbaa, sayfa vb gibi bilgiler veriliyorsa; internetin klasik kaynak göstermeden tek farkının yayınevi/matbaa yerine geçen bir internet adresi sunması olduğunun farkında olarak; bilimsel, etik, estetik etkinliklerde bulunmak adına aynı kaygıları internet için de gözetmek gerektiği ortadadır.

İnternette yararlanmakta olduğumuz bir kaynaktan bu çalışmada vurgulanan ayrıntılar veya bu ayrıntıları verebilecek herhangi bir ipucu yoksa bu kaynakçıyı dikkate almamız en doğru davranış olacaktır. Yani söz konusu internet sayfasında kaynağın yazarı, kurumu, yayın yılı ya da güncelleme bilgisi mevcut değilse bir de kaynağın bilimselliği konusunda tereddütler varsa, bu kaynaktan yararlanmamak etik bir davranış olacaktır.

Son zamanlarda özellikle kopyalamanın kolaylığına bağlı olarak, lisans ve yüksek lisans ve hatta doktora düzeyindeki ödev, proje vb çalışmaların tamamen “kes-yapıştır” mantığıyla hazırlandığı araştırmacının gözlemleri arasındadır. Oysa böyle bir davranış, etik olmama gibi bir sorunla birlikte üretme kabızlığı gibi bir sorunun da habercisi gibi gözükmemektedir. Özellikle kaynak göstermede benimsenecek yukarıdaki tespitlerle belki bu türden sorunların çözülmesi veya ortaya çıkmadan engellenmesi sağlanabilecektir. Araştırmacının kendi kişisel sayfasına koyduğu yayınlarının tam metinlerinden kaynakça kısmını çıkarmasının altında da böyle bir kaygı yatmaktadır.

KAYNAKÇA

BALCI, Ali (1995). **Sosyal Bilimlerde Araştırma; Yöntem Teknik ve İlkeler**. Ankara: TDFO-Yayınılık.

TURGUT, Bekir. “Binyıl’ın Eğitim-Öğretim Yılına Başlarken”, **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:147, Eylül 2000

KAPTAN, Saim (1983). **Bilimsel Araştırma Teknikleri**. Ankara: Tekışık Matbaası.

KARASAR, Niyazi (1986). **Bilimsel Araştırma Yöntemi - Kavramlar, İlkeler, Teknikler**. Ankara: Bilim Kitap Kirtasiye Ltd. Şti.,

KARASAR, Niyazi (1991). **Araştırmalarda Rapor Hazırlama**. Ankara: Sanem Matbaacılık.

KISAKÜREK, M.Ali, **İnternette Eğitim Siteleri**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2001